

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

4 (410)

July – August 2024

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н=2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н=2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2024

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансеит Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2024

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 6**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2024

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 4. Number 410 (2024), 489–501
<https://doi.org/10.32014/2024.2518-1467.820>
MPHTI 68.75.21

©**A.K. Shukurov**^{1*}, **B.M. Shukurova**¹, **M.G. Kayyrgaliev**¹, **A.S. Shainurov**²,
M.N. Nurgabylov³, 2024

¹Baishev University, Republic of Kazakhstan, AktobeBaishev University, Kazakhstan, Aktobe;

²Kyzylorda University named after Korkyt Ata, Kazakhstan, Kyzylorda;

³Sherkhan Murtaz International Taraz Innovation Institute.

E-mail: adiyetolla@inbox.ru

SOME ASPECTS OF INCREASING THE EXPORT POTENTIAL OF MEAT SHEEP FARMING IN KAZAKHSTAN AND ITS REGIONS

Adietulla Shukurov — Associate Professor, Candidate of Economic Sciences Baishev University Aktobe city 030018 Republic of Kazakhstan

E-mail: adiyetolla@inbox.ru, <https://orcid.org/0000-0002-1012-9794>;

Bibigaisha Shukurova — Associate Professor, Candidate of Economic Sciences Baishev University Aktobe city 030018 Republic of Kazakhstan

E-mail: shukurovabm@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-0064-8360>;

Kajyrgaliev Majra — Candidate of Economic Sciences Baishev University Aktobe city 030018 Republic of Kazakhstan

E-mail: maira.g.k@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-0289-9115>;

Abay Shainurov candidate of economic sciences, Kyzylorda University named after Korkyt Ata., Kyzylorda 120014, Republic of Kazakhstan

E-mail: kaup@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-2009-9151>;

Nurgabylov Murat — PhD, Dean of the faculty of Natural sciences, International Taraz innovative institute named after Sherhan Murtaza. Taraz. 030000, Republic of Kazakhstan

E-mail: murat_tdd@bk.ru, <https://orcid.org/0000-0002-8203-7565>.

Abstract. The current state of domestic sheep farming in the country, its role and place in the national economy of Kazakhstan are considered, the main trends in the development of meat sheep farming are analyzed. The state of global sheep farming and its role in ensuring food security in the world, the dynamics of sheep herding and the state of the industry in leading countries are separately reflected. The article examines the state of the sheep breeding industry in Kazakhstan, as a branch of the country's livestock complex, explores the possibilities and ways to increase the export potential of meat sheep breeding, and reveals the need for support from state and local authorities in restoring the domestic sheep breeding complex. The article reflects the dynamics of exports of sheep meat products of Kazakhstan and its geography. The author analyzes the problems of exporting the industry's products to the main world markets of sheep meat, identifies tools to increase the export potential of the industry's products and the geography of exports. Research conducted in the preparation of this article to determine ways to increase the export potential of sheep meat in the region and throughout the country shows that the Aktobe region, as well as Kazakhstan as a whole, has significant opportunities to increase export supplies of sheep meat and, especially lamb, to the countries of the Middle East. East. China and other regions of the

world. The author explores problematic aspects of the industry's development strategy, in particular, increasing the number of sheep in the country and related issues of effective use of pasture lands. The article contains materials that allow us to assess the rationality of the use of pasture lands in the regions of the country.

Keywords: sheep breeding, degradation of pastures, fodder base, export potential, government support, logistics problems, agricultural business

© А.К. Шукуров^{1*}, Б.М. Шукурова¹, М.Г. Қайыргалиева¹,
А.С. Шайнуров², М.Н. Нургабылов³, 2024

¹Баишев Университеті, Қазақстан Республикасы, Ақтөбе;

²Қорқыт ата атындағы Қызылорда университеті, Қазақстан Республикасы,
Қызылорда;

³Шерхан Мұртаз атындағы Халықаралық Тараз Инновациялық институты.
E-mail: adiyetolla@inbox.ru

ҚАЗАҚСТАНДА ЖӘНЕ ОНЫҢ ӨНІРЛЕРІНДЕ ЕТ ҚОЙ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ЭКСПОРТТЫҚ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУДЫҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ

Шукуров Адиятулла Кадилжанович — Доцент, экономика ғылымдарының кандидаты Баишев Университеті, Ақтөбе қаласы 030018 Қазақстан Республикасы
E-mail: adiyetolla@inbox.ru, <https://orcid.org/0000-0002-1012-9794>;

Шукурова Бибиғайша Максұтовна — Доцент, экономика ғылымдарының кандидаты, Баишев Университеті, Ақтөбе қаласы 030018 Қазақстан Республикасы
E-mail: shukurovabm@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-0064-8360>;

Қайыргалиева Майра Гайноллаевна — Доцент, экономика ғылымдарының кандидаты Баишев Университеті Ақтөбе қаласы 030018 Қазақстан Республикасы
E-mail: maira.g.k@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-0289-9115>;

Шайнуров Абай Серикович — экономика ғылымдарының кандидаты. Қорқыт ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда қаласы 120014 Қазақстан Республикасы
E-mail: kaup@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-2009-9151>;

Нургабылов Мурат Нуридинович — PhD, Шерхан Мұртаз атындағы Халықаралық Тараз Инновациялық институты. Тараз қаласы, 080000, Қазақстан Республикасы
E-mail: murat_tdd@bk.ru, <https://orcid.org/0000-0002-8203-7565>.

Аннотация. Елдегі отандық қой шаруашылығының қазіргі жағдайы, оның Қазақстанның ұлттық экономикасындағы рөлі мен орны қаралды, етті қой шаруашылығының даму көрсеткіштерінің негізгі үрдістері талданды. Әлемдік қой шаруашылығының жай-күйі және оның әлемдегі азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі рөлі, қой басының динамикасы және жетекші елдердегі саланың жай-күйі жеке көрсетілген. Мақалада еліміздің мал шаруашылығы кешенінің бір саласы ретінде Қазақстандағы қой шаруашылығы саласының жай-күйі зерттеліп, етті қой шаруашылығының экспорттық әлеуетін арттырудың мүмкіндіктері мен жолдары зерттеліп, мал шаруашылығын қалпына келтіруде мемлекеттік және жергілікті билік тарапынан қолдаудың қажеттілігі айқындалған. отандық қой шаруашылығы кешені. Мақалада Қазақстанның ет қой шаруашылығы өнімдерінің экспортының динамикасы және оның географиясы көрсетілген. Автор сала өнімдерін қой етінің негізгі әлемдік нарықтарына экспорттау проблемаларын талдайды, сала өнімдерінің

экспорттық әлеуетін арттыру құралдары және экспорт географиясы айқындалған. Осы мақаланы дайындау барысында облыста және республика көлемінде қой етінің экспорттық әлеуетін арттыру жолдарын анықтау мақсатында жүргізілген зерттеулер Ақтөбе облысының, сондай-ақ тұтастай алғанда Қазақстанның қой етінің экспорттық жеткізілімдерін арттыруға айтарлықтай мүмкіндіктері бар екенін көрсетеді. және, әсіресе, Таяу Шығыс елдеріне. Қытай және әлемнің басқа аймақтары. Автор саланы дамыту стратегиясының проблемалық аспектілерін, атап айтқанда, елдерге қой санын көбейтуді және соған байланысты жайылымдық жерлерді тиімді пайдалану мәселелерін зерттейді. Мақалада ел өңірлерінде жайылымдық жерлерді пайдаланудың ұтымдылығын бағалауға мүмкіндік беретін материалдар келтірілген.

Түйін сөздер: қой шаруашылығы, жайылымдардың деградациясы, жемшөп базасы, экспорттық әлеует, мемлекеттік қолдау, логистика мәселелері, аграрлық бизнес

© А.К. Шукуров^{1*}, Б.М. Шукурова¹, М.Г. Қайыргалиева¹, А.С. Шайнуров²,
М.Н. Нургабылов³, 2024

¹Баишев Университет, Республика Казахстан, Ақтөбе;

²Кызылординский университет им. Коркыт Ата, Республика Казахстан,
Кызылорда;

³Международный Таразский инновационный институт имени Шерхана
Муртаза.

E-mail: adiyetolla@inbox.ru

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА МЯСНОГО ОВЦЕВОДСТВА В КАЗАХСТАНЕ И АКТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ

Шукуров Адиятулла Кадилжанович — Доцент, кандидат экономических наук Баишев Университет
город Ақтөбе 030018 Республика Казахстан

E-mail: adiyetolla@inbox.ru, <https://orcid.org/0000-0002-1012-9794>;

Шукурова Бибиғайша Максұтовна — Доцент, кандидат экономических наук Баишев Университет
город Ақтөбе 030018 Республика Казахстан

E-mail: shukurovabm@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-0064-8360>;

Қайыргалиева Майра Гайноллаевна — Доцент, кандидат экономических наук Баишев Университет
город Ақтөбе 030018 Республика Казахстан

E-mail: maira.g.k@mail.ru <https://orcid.org/0000-0002-0289-9115>;

Шайнуров Абай Серикович — кандидат экономических наук. Кызылординский университет им.
Коркыт Ата, город Кызылорда 120014 Республика Казахстан

E-mail: kaup@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-2009-9151>;

Нургабылов Мурат Нуридинович — PhD, Международный Таразский инновационный институт
имени Шерхан Муртаза Республика Казахстан, 080000, Тараз

E-mail: murat_tdd@bk.ru, <https://orcid.org/0000-0002-8203-7565>.

Аннотация. Рассмотрено современное состояние отечественного овцеводства в стране, его роль и место в национальной экономике Казахстана, проанализированы основные тенденции показателей и проблемы развития мясного овцеводства. В статье исследуются вопросы состояния отрасли овцеводства в Казахстане, как отрасли животноводческого комплекса страны, тенденции ее развития, динамика экспорта

баранины. Автором исследованы возможности и пути повышения экспортного потенциала мясного овцеводства, раскрыта необходимость поддержки со стороны государственных и местных органов власти в восстановлении отечественного овцеводческого комплекса. В статье отражены динамика экспорта продукции мясного овцеводства Казахстана и Актюбинской области, его география. Автор анализирует проблемы экспорта продукции отрасли в основные мировые рынки мяса овец, определены инструменты повышения экспортного потенциала продукции отрасли и рекомендуемая география экспорта. Проведенные исследования в рамках подготовки данной статьи на предмет определения путей повышения экспортного потенциала мясного овцеводства в регионе и в целом по стране показывают, что Актюбинская область, как и в целом, Казахстан располагает значительными возможностями наращивания экспортных поставок мяса овец и, особенно ягнятины в страны Ближнего Востока. Китай и другие регионы мира. Автор исследует проблемные аспекты стратегии развития отрасли, в частности увеличения поголовья овец в страны и связанные с ними вопросы эффективного использования пастбищных угодий. В статье приведены материалы, позволяющие дать оценку рациональности использования пастбищных угодий в регионах страны.

Ключевые слова: овцеводство, деградация пастбищ, кормовая база, экспортный потенциал, государственная поддержка, проблемы логистики, аграрный бизнес

Кіріспе

Қой шаруашылығы еліміздің агроөнеркәсіп кешенінің дәстүрлі және стратегиялық маңызды саласы болып табылады. Еліміздегі мал шаруашылығының жалпы өніміндегі қой шаруашылығының үлесі 14 пайыз шамасында. Өткен ғасырдың аяғында өнеркәсіп агроөнеркәсіп кешенінің басқа салаларындай терең дағдарысты бастан өткерді; Нәтижесінде дүние ыдыраған кезде болған 33,4 миллион қойдың жартысы ғана болды. КСРО елде қалды. Ел үкіметі мал шаруашылығын дамытуға көңіл бөлген посткеңестік кезеңде жағдай қиындай түсті. Бұл жағдайды жасауда Ауыл шаруашылығы министрлігіне монополиялық ықпалын пайдаланып, бюджет ағындарын жас мал бордақылау алаңдарын дамытуға бағыттаған еліміздің Ет қауымдастығы теріс рөл атқарды. Бүгінгі таңда еліміздегі бүкіл мал шаруашылығын дамытуға бағытталған барлық республикалық жобаларды бюджеттік қаржыландыру жеткіліксіз болған жағдайда қой шаруашылығы экспорттық кіріс ағынын қамтамасыз ететін салаға айналуы мүмкін. Бұл даму стратегиясы мал шаруашылығы қазіргі заманғы әлемдік стандарттар деңгейінде өндіріс тиімділігін қамтамасыз ететін даму деңгейіне көтерілгенге дейін жарамды.

Бұл зерттеудің мақсаты етті қой шаруашылығының даму жағдайына баға беру, республикадағы және Ақтөбе облысындағы етті қой шаруашылығының экспорттық әлеуетін анықтайтын факторларды және қой шаруашылығы өнімдерінің экспорт көлемінің өсуін шектейтін проблемаларды зерттеу болып табылады. қозы.

Зерттеудің мақсаты – зерттелетін ел мен облыстың қой ет саласы мал шаруашылығы кешенін дамытудың стратегиялық мақсаты ретінде, Ақтөбе облысының және жалпы республика бойынша қой етін өндірудің қазіргі даму кезеңінде экспорттық мүмкіндіктері.

Мақалада Қазақстандағы қой шаруашылығы саласының жай-күйі зерттеліп, еліміздің мал шаруашылығы кешенінің маңызды саласы ретінде

етті қой шаруашылығының рөлі мен маңызы ашылып, қой шаруашылығының экспорттық әлеуетін арттырудың мүмкіндіктері мен жолдары қарастырылып, жолдар қарастырылған. және қой шаруашылығының экспорттық әлеуетін арттыру құралдары. Отандық қой шаруашылығы кешенін қалпына келтіру үшін мемлекеттік және жергілікті билік тарапынан қолдау қажет.

Мақалада Ұлттық Статистика бюросының, Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің, Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика, Ауыл шаруашылығы министрліктерінің, Ақтөбе облысының Статистика департаментінің, Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің статистикалық деректері пайдаланылады. Қазақстан Республикасы. Ақтөбе облысының кәсіпкерлік саласындағы қой селекциясының мәселелерімен айналысатын отандық және шетелдік ғалымдар, сондай-ақ газет-журнал беттеріндегі жарияланымдар материалдары, интернет-ресурстар. Сонымен қатар, мақаланы жазу барысында автордың зерттеу нәтижелері пайдаланылды.

Бұл зерттеулерді жүргізу барысында әртүрлі экономикалық зерттеу әдістері қолданылды: статистикалық, монографиялық, факторлық, экономикалық-математикалық модельдеу, графикалық, стратегиялық жоспарлау және болжау, эксперименттік, абстрактілі-логикалық және т.б. (Добросоцкий, 2019 ж.).

Нәтижелер және талқылау

Қолайлы климат пен кең аумақтардың болуы Ақтөбе облысында мал шаруашылығы мен егін шаруашылығын дамытуға, өңірдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, сонымен қатар өнімді экспортқа шығаруға мүмкіндік береді.

Осы мақаланы дайындау барысында облыста және республика көлемінде қозы етінің экспорттық әлеуетін арттыру жолдарын анықтау мақсатында жүргізілген зерттеулер жалпы Қазақстандағы сияқты Ақтөбе облысының қозы етін экспорттауды ұлғайту үшін айтарлықтай мүмкіндіктері бар екенін көрсетеді. әсіресе Ақтөбе облысы. Таяу Шығыс елдеріне қой еті. Шығыс. Қытай және әлемнің басқа бөліктері.

Облыс қолайлы географиялық жағдайға ие және қой шаруашылығының экспорттық әлеуетін толық іске асыруға мүмкіндігі бар. Аймақтың ыңғайлы географиялық орналасуына байланысты сыртқы сауда үшін дамыған көлік инфрақұрылымы бар. Орал – Маңғыстау, Орталық Азия – Еуропа сияқты маңызды темір жол бағыттарының ұзындығы 1000 шақырымнан асады. Бұл аймақ арқылы Батыс Еуропа мен Батыс Қытайды байланыстыратын халықаралық магистраль өтеді.

Қой шаруашылығының экспорттық әлеуетін арттыруға Ақтөбе облысының республикамыздың алты облысымен, Ресей Федерациясының Орынбор облысымен және Өзбекстан Республикасының Қарақалпақстан Республикасымен шектесуі ықпал етуде. Сонымен қатар, аймақтың қолайлы географиялық орналасуы экспорттық операцияларды жүзеге асыру кезінде тасымалдау шығындарын азайтуға мүмкіндік береді, бұл экспортталатын өнімнің бәсекеге қабілеттілігіне оң әсер етеді.

Белгілі болғандай, Қазақстанда ірі қара мал етін өндіретін Ресейдің, Еуропа елдерінің, Австралияның және әлемнің басқа да елдерінің қара топырағы сияқты жайылымдық жем-шөп алқаптары жоқ. Сондықтан табиғи-климаттық жағдайлар мен өсімдіктерді ескере отырып, Қазақстан ең алдымен экономикалық тұрғыдан инвестициялық капиталдан ең көп қайтарымды қамтамасыз ететін етті мал шаруашылығы саласын дамытуы керек. Біздің ойымызша, осы салалардың бірі етті бағыттағы қойларды қамтитын қой шаруашылығы болып табылады

және еліміздегі етті мал шаруашылығының қазіргі жағдайын ескере отырып, ең үлкен макроэкономикалық әсер береді. Сондықтан да осы мақала аясында қой еті секторының экспорттық әлеуетін арттыруға қатысты автордың ұсыныстары мен ұсыныстары саланың өнімділігін арттыру, валюталық түсімдерді арттыру сияқты практикалық мәселелерді шешуде маңызды және пайдаланылуы мүмкін. іс жүзінде әртүрлі деңгейдегі басқару және жоспарлау органдарымен.

Статистикалық органдардың мәліметі бойынша, 2024 жылдың 1 қаңтарында елімізде 19,7 миллион қой болды. 2019 жылмен салыстырғанда елімізде қой басы 20,1 пайызға өсті. Союға арналған қозы етін өткізу көлемі 356,9 мың тонна болса, өндіріс өсімі 3,8 %-ды құрады (<https://stat.gov.kz/ru/region/pavlodar/collections>).

1-кестеде Қазақстанның 2019–2023 жылдарға арналған қой шаруашылығы саласының даму серпіні берілген. Кестеден көріп отырғанымыздай, талдау кезеңінде бар қой басының тауарлық деңгейі 1,8 %-дан 1,3 %-ға дейін төмендеген. Оған басты себеп – еліміздегі қой басын көбейтуге бағытталған тиісті министрліктің саясаты.

1-кесте- Қазақстан Республикасының 2019–2023 жылдарға арналған қой шаруашылығы саласының даму динамикасы

№ №	Көрсеткіштер	Жылдар				
		2019	2020	2021	2022	2023
1	Қой саны, миллион бас	16,4	16,9	18,6	19,4	19,7
2	Тірі салмақта союға сатылды, мың тонна	343,9	346,7	353,1	317,5	356,9
3	Тауарлық деңгейі, %	1,8	1,7	1,7		1,3

Ескерту: Автор бастапқы деректер негізінде құрастырған

«Атамекен» АЭС мәліметінше, бүгінде елімізде ішкі нарыққа 155,4 мың тонна қой еті өндіріліп, ел ішіндегі қажеттілікті толық қамтамасыз етеді.

2023 жылы Қазақстан жалпы сомасы 33,1 миллион долларға 7,9 мың тонна қозы етін экспорттады. Қозы етін экспорттау бойынша әлемдік рейтингте Қазақстан 16-орында [3; 4]. 2022 жылмен салыстырғанда қозы етін экспорттаудан түскен валюталық түсім 23,4 %-ға азайды. Қой етін ірі импорттаушылардың қозы етін экспорттау көлемі 2-кестеде көрсетілген.

2-кесте - Қазақстандық қой етін 2023 жылға негізгі импорттаушылар

№	Елдер	Экспорт көлемі, мың тонна	Валюталық түсім, миллион АҚШ доллары
1	Өзбекстан	5,8	19,2
2	БАӘ	1,4	9,5
3	Кувейт	0,3	2,4
4	Катар	0,2	1,2

Ескерту: Автор бастапқы деректер негізінде құрастырған

«Атамекен» АЭС мәліметі бойынша, Қазақстан 2023 жылы 1,2 пайыздық үлеспен әлемдік қой етінің экспорты бойынша 16-шы орынды иеленді. Қой өнімдерінің экспорттық көлемі сандық мәнде 10,3 мың тонна етті құрады, бұл жалпы қой етінің жалпы өнімінің шамамен 7 %-ына сәйкес келеді. Салыстыру үшін, ел премьер-министрінің ресми сайтының 2022 жылға арналған мәліметі бойынша, отандық

қой еті экспортының негізгі үлесі Өзбекстанға тиесілі, 78,6 % (8,1 мың тонна), БАӘ - 18,9 % (1,9 мың тонна), Кувейтке - 2,1 % төмендеді. дейін. % (216 тонна). Қозы етін экспорттау бойынша көшбасшылар үштігін еліміздің келесі аймақтары иеленді: Түркістан облысы (экспорттың 79,2 %), Жамбыл облысы (экспорттың 8,8 %) және Алматы қаласы (4,5 %) (Қазақстан Республикасы Агенттігінің URL: <http://stat.gov.kz/2023>)

Еліміздің қой шаруашылығы саласының экспорттық әлеуетінің артуына екі топ факторлар әсер етеді: кең таралған және интенсивті. Қой басын көбейту де саланың экспорттық әлеуетін арттыруға бағытталған кешенді факторлардың қатарында. Еліміздегі қазіргі қой басын 1990 жылғы мал басымен салыстыратын болсақ, бұл көрсеткіш сол жылдардағы санның жартысынан сәл артық. Елімізде қой шаруашылығына арналған қолда бар жайылымдық аумақтар жайылымдық аумақтардың экологиялық жағдайына зиян келтірмей, қой мен ешкі санын 56,0 млн басқа дейін арттыруға мүмкіндік береді (<https://stat.gov.kz/ru/publication/collections> 2021).

Елдің Ауыл шаруашылығы министрлігінің мәліметі бойынша, соңғы 2 жылда пайдаланылмаған және заңсыз тіркелген, қой бағуға арналған жайылым ретінде пайдалануға болатын 10,2 миллион гектар ауыл шаруашылығы жерлері мемлекет меншігіне қайтарылды (Қазақстан Республикасы 2020–2025 жылдар). Бұл біздің есептеулеріміз көрсеткендей, мұндай мал басын кемінде 4 миллион басқа көбейтуге мүмкіндік береді. Бұл ел өнеркәсібінің экспорттық әлеуетін одан әрі жылына 15 мың тоннаға дейін арттыруға мүмкіндік береді.

Қой шаруашылығының экспорттық әлеуетінің келесі маңызды бағыты – асыл тұқымды және жоғары өнімді мал басын, әсіресе етті және майлы мал тұқымын көбейту. Бұл ретте экспортқа шығару үшін қазақтың дәстүрлі тұқымын ғана емес, шетелдік тұқымдарды да өсіруге баса назар аудару қажет. Қой өнімдерін әлемдік импорттаушылардың талаптарын да ескеру қажет. Сондықтан қой экспортының бағдарламаларын әзірлеу кезінде отандық қозылардың әлемдік нарықтардың стандарттарына барынша бейімделуін қамтамасыз ету үшін әлемдегі барлық негізгі қой етінің нарықтарын зерттеу маңызды. Мысалы, Таяу Шығыс пен Солтүстік Африкадағы қой етінің жалпы нарығы 1 млн. Отандық өнім облыс бойынша сұраныстың 75 пайызын қамтамасыз етеді. Импорт 250 мың тоннаны құрайды. Сауд Арабиясында қой етінің тұтынуы 157 мың тоннаны құрайды. Қажеттіліктің 70 пайызы жергілікті қой етінен өтелуде. Импорт 47 мың тоннаны құрайды [8, б. он бір].

Өздеріңіз білетіндей, ірі қара мал мен жылқы етінің әлемдік нарығы пайда болды, оның климатын негізгі ойыншылар анықтайды. Отандық ет өндірушілердің бұл нарықтарға шығуы қиын. Бірақ қой етінің нарығы еркін, мұнда қазақстандық өндірушілер өз орнын ала алады.

Таяу Шығыстағы қой етінің нарығы халықтың өсу қарқыны жоғары, сатып алу қабілеті салыстырмалы түрде жоғары және тағам мәзірінде қой етінің көп тұтынылуымен сипатталады. Бұл елдердегі қазақстандық қой еті – бірінші сортты өнім, экологиялық таза ет. Бай жайылымдар, құнарлы шөп жамылғысы және жақсы қоректену отандық қозы етін экспорттаушыларға осы өңірдің нарықтарына жоғары дәмі мен тағамдық сапасы жоғары қой етін жеткізуге мүмкіндік береді.

Таяу Шығыстағы қазақстандық қой етін импорттаушылардың негізгі серіктесі – Иран. Араб елдерінің басқа елдері сияқты бұл ел де салқындатылған қой етін

импорттайды. Мысал ретінде Ресейге және басқа көрші елдерге ет, консервілерді экспорттайтын, 2018 жылдан бері Иранға салқындатылған және мұздатылған қой етін жеткізіп келе жатқан Қазақстандағы ірі өңдеу кәсіпорындарының бірі «Кублей» Батыс Қазақстан ЖШС-ін келтіруге болады.

Біріккен Араб Әмірліктерінде (БАӘ) қой өнімдері нарығын дамыту арқылы отандық қой етінің экспорттық әлеуетін айтарлықтай кеңейтуге болады. БАӘ сарапшыларының пікірінше, Әмірліктерде қазақстандық ет өнімдерінің экспортының болашағы зор. Өнеркәсіптегі ет және ет өнімдерінің табиғилығы мен жоғары экологиялық компоненті отандық өнімге өте жоғары бәсекеге қабілеттілік береді. Экспортталатын өнімді өңдеу және сақтау технологияларының деңгейін арттыру және оларды БАӘ ұлттық стандарттарына дейін жеткізу отандық экспорттаушыларға қозы етін жеткізу көлемін айтарлықтай арттыруға мүмкіндік береді. Бұл әмірлік бизнесінің қазақстандық ет нарығына қызығушылығын арттырады және әмірлік капиталының ел экономикасының аграрлық секторына ағынын қамтамасыз етеді.

Сарапшылардың пікірінше, Қазақстан Республикасының БАӘ-ге құны 900 миллион доллардан асатын 140 мың тоннаға дейін қозы етін жеткізуге мүмкіндігі бар. Біріккен Араб Әмірліктері қол жеткізілген келісімдерге сәйкес, бір адамға 250 доллардан қой етін сатып алады. Сауд Арабиясына келетін болсақ, бұл ел ай сайын 5–6 мың қой сатып алуға дайын. Мысалы, «Ихуан Хани» серіктестігі 100 мың басқа дейін меринос, жартылай биязы жүнді және Еділбаев тұқымды қойларды сатып алуға дайын.

Отандық қой етін өндірушілердің Қытай нарығында үлкен мүмкіндіктері бар, олар Таяу Шығыс пен Еуропа елдерінен айырмашылығы жас малдың да, ересек қойдың да етін сатып алуға дайын. Қытай 2023 жылы шамамен 433640 тонна қозы етін импорттады, бұл өткен жылмен салыстырғанда шамамен 75000 тоннаға өсті. Қозы етін тұтынудағы импорт үлесі 8 пайызды құрайды, яғни 424 мың тонна.

Қытайға қой етінің экспортының өсуі жоғары логистикалық шығындармен шектеледі. Осылайша, «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ Үрімшіге 1 контейнерді жеткізу тарифі 7900 долларды құрайды, бұл өнім бірлігінің құнын 4,5 долларға дейін арттырады. Салыстыру үшін, Жаңа Зеландиядан Қытайға кедендік рәсімдеусіз әкелінген қой еті 4 доллар тұрады. Мұндағы көлік құны Қазақстанға қарағанда айтарлықтай төмен. Тағы бір ірі ет экспорттаушы Австралия етке 5 % импорт салығын төлейді. Қазақстандық қозы етін экспорттаушылар 12 % салық төлейді және бұл мөлшерлемені төмендете алмайды, өйткені олар Кедендік одақ аясындағы міндеттемелерге байланысты (Керімбек, 2019.).

Осы елдердің нарықтарында қазақ қозысының қажетті бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету үшін отандық тауарларды ілгерілетуге арналған маркетингтік құралдар тиімді пайдаланылуы тиіс. Тиімді менеджмент, толыққанды жарнамалық науқан, премиум-сегменттегі озық маркетингтік стратегия және экологиялық таза қазақстандық қой етінің тамаша дәмі отандық экспорттаушыларға осы нарықтарда лайықты орын алуға және экспортты арттыруға мүмкіндік береді. Ол үшін БАӘ-дегі премиум мейрамханалардағы отандық қой етін экспорттаушылардың тәжірибесін пайдалану қажет. Сонымен қатар, мемлекет экспортталатын өнімдердің логистикалық және халықаралық сертификаттау шығындарын азайту үшін отандық ет экспорттаушыларын қолдау шараларын күшейтуі қажет.

Бұл деректер Қазақстанның әлемдік нарыққа қозы етін белсенді экспорттаушы

бола алатынын көрсетеді. Ол үшін жаһандық қой етінің нарықтарын жан-жақты маркетингтік зерттеулермен үнемі бақылап отыру қажет.

Экспорттық валюта түсімінің маңызды көзі әлемдік нарыққа қой еті – сойыс салмағы 16-22 кг жас ет болуы мүмкін. Мұнда жануардың түрі де маңызды. Бұл тұрғыда Қазақстан республика бойынша асыл тұқымды саны 500 мыңнан асатын Еділбаев қойының өзіндік генетикасына сүйене алады. Араб нарығында қозы етін өндірушілердің экспорттық әлеуеті жоғары және 1 келі қозы етін сатып алу бағасы 10 АҚШ долларын құрайды. Өнімді экспорттаудан түсетін валюта түсімдері республика бойынша бүкіл қой популяциясының тұқымдық құрамын жақсарту шараларын қаржыландыруға және саланы дамытудың негізін айтарлықтай нығайтуға көмектеседі. Елімізде қой өнімділігін арттыру етті қой шаруашылығының экспорттық әлеуетін арттыратын фактор ретінде республикадағы қой популяциясының тұқымдық құрамын жақсартпайынша мүмкін емес. Ол үшін негізгі тұқым ретінде Еділбаев қойын пайдалану ұсынылады. Қойдың тұқымдық құрамын жақсартудың негізі ретінде Еділбаев қойын таңдау әлемдік тәжірибемен, әсіресе Моңғолия тәжірибесімен анықталады. Кезінде климаты катал бұл елге әр елден қойдың 15 тұқымы әкелінген. 10 жылдан кейін бір ғана түрі аман қалды – біздің қазақ Еділбаевская. Қазір бұл елде 30 миллионға жуық қой бар. Бүгінгі таңда саладағы асыл тұқымды малдың үлесі жалпы қой басының 10–15 пайызын ғана құрайды, бұл қой табынының тұқымдық құрамын сапалық жағынан жақсартуға жеткіліксіз екені анық. Бұл мақсатқа жету үшін асыл тұқымды мал санын жалпы халықтың 30 %-ына жеткізу керек. оны екі еселендіріңіз. Ол үшін асыл тұқымды мал шаруашылығын ұйымдастыруды сапалы жаңа деңгейге көтеру, отандық асыл тұқымды қой шаруашылығын қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары аясында қажетті қаржы ресурстарын бөлуді қамтамасыз ету қажет. Қойдың ет өнімділігін арттыру қозы етінің өзіндік құнын төмендетіп, ауыл шаруашылықтарында өндірістің рентабельділігін арттырады. Бұл сектордың ет және ет өнімдері бойынша экспорттық әлеуетін арттырудың қосымша мүмкіндіктерін бағалауға мүмкіндік береді.

Белгілі болғандай, мемлекеттік қолдаудың негізгі үлесі селекциялық және асыл тұқымды жұмыстарды субсидиялаудан; Бұл түрді жақсартуға оң әсер етеді, бірақ жануарлардың санын көбейтуге тиімсіз. Сонымен қатар, жоғарыда айтылғандай, қолда бар еркін жайылымдар Қазақстандағы мал санын екі есеге арттыруға мүмкіндік береді. Сол себепті, біздің ойымызша, еліміздегі қой басын көбейтуге өнеркәсіптік асыл тұқымды мал шаруашылығын қаржыландырумен қатар, байыпты қаржы ресурстары да бөлінуі керек. Оның дәлелі, есептеулер көрсеткендей, қой шаруашылығын мемлекеттік қолдаудың тиімділік көрсеткіші (коэффициент) (2,2) мал шаруашылығының басқа салалары бойынша тиімділік көрсеткішінен айтарлықтай асып түседі.

Елімізде 2030 жылға дейін қой шаруашылығын дамыту бағдарламасын қабылдау және тиісті министрлік ұсынған австралиялық қой өсіру әдісі саланың дамуына септігін тигізетін инновациялық технологиялар, генетика, ветеринарлық көмек және басқа да жаңалықтарды қамтиды. Қазақ қой өсірушілерінің пікірінше, бұл бағдарламаны тиімді жүзеге асыру үшін озық ет өңдеу орталықтарын құру, заманауи ет комбинаттарын салу және әлемдік стандарттарға сай болуы тиіс озық өңдеу технологияларын енгізу қажет. Мұндай процессинг орталықтарын құру үшін осындай жобаларды жеңілдетілген қаржыландыруға тиісті бюджет қаражатын бөлу

қажет. Ақтөбе облысы қой шаруашылығының маңызды орталығы болып табылады. Бұл аймақта республикадағы қой басының 6 % тұрады. 2024 жылдың 1 қаңтарына облыстағы қой саны 1228,9 мың басты құрады. Облыста қой және ет өнімдерінің экспорттық әлеуеті айтарлықтай болғанымен, бұл әлеует бүгінгі күні өте нашар пайдаланылуда. Облыстық статистикалық мекемелердің статистикалық мәліметтеріне сүйенсек, облыс 2015 жылы 19,3 мың АҚШ долларын құрайтын 6,7 тонна тірі қой шетелге экспорттаған. 2017 жылы қозы етін экспорттау көлемі 9,6 тонна және 21,8 мың АҚШ долларын құрады. 2019 жылы бұл көрсеткіштер сәйкесінше 67,7 тонна және 188,3 мың АҚШ долларын құрады. 3-кестедегі деректерден көріп отырғанымыздай, 2018, 2020 және 2022 жылдары «Тірі қой» бабы бойынша экспорттық операциялар жүргізілген жоқ. 2020 жылдан бері «Қозы» тармағында экспорттық операция болған жоқ.

3-кесте

2015–2023 жж. Ақтөбе облысы бойынша қой еті өнімдерін экспорттау көлемі мен динамикасы

№	Көрсеткіштер	Жылдар								
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Қойлар өмір сүреді тонна мың АҚШ доллары									
		6,7 19,3	5,3 6,6	9,6 21,8	- -	67,7 188,3	- -	5,6 6,9	- -	
2	Қой еті тонна мың АҚШ доллары	0,1 0,5	2,4 7,8	27,3 75,8	28,7 98,9	28,6 118,4	- -	- -	- -	
Ескерту: Авторлар бастапқы деректер негізінде құрастырылған										

Өңірдің қой шаруашылығы саласының экспорттық әлеуетін арттыру – облыс ауыл шаруашылығының алдында тұрған стратегиялық міндеттердің бірі. Сала өнімдерін негізгі импорттаушылардың бірі – Біріккен Араб Әмірліктері. Бұл елге қой өнімдерінің экспорты 2017 жылы алғаш рет 5000 тірі жас қой, яғни 100 тонна сойылған қой экспортымен басталды. Облыста қой шаруашылығы саласының экспорттық әлеуетін арттыру мақсатында 2018 жылдан бастап 2027 жылға дейін етті мал шаруашылығын дамытудың ұлттық бағдарламасы жүзеге асырылуда. Осы Бағдарлама бойынша Ақтөбе облысына іске асырылған бірінші жылы 15 мың бас қой әкелінді. Осы бағдарламаны іске асыру шеңберінде 50 шаруа (фермер) кожалықтары құрылды (Байерлы, 2019).

Өңірде қой еті өндірісінің экспорттық әлеуетін арттыру үшін ет өңдеу кәсіпорындары мен толық өндірістік циклі бар ет өңдеу кәсіпорындарын құру қажет. Бүгінде ет өңдеудің үлесі 32 пайызды құрайды. Бұл экспортталатын қой етінің импорттаушы елдердің талаптарына сай болуы үшін қажет. Мысалы, араб елдері, әсіресе, БАӘ-ге қазақ қой етін импорттаушылар салқындатылған етті сатып алуды жөн көреді.

Біздің ойымызша, отандық қозы етін экспорттаушылар тек осы елдерге қой етін жеткізу бойынша келісім-шарт жасаумен шектелмеуі керек. Сондай-ақ қой шаруашылығы өнімдерін өндіру және қайта өңдеу бойынша бірлескен

кәсіпорындар құру үшін Қазақстанға шетелдік инвесторларды тарту қажет. Шетелдік бизнесмендердің жеке өндіріс орындары немесе акциялары болса, сол Әмірліктерге әкелінетін тауарлардың құны арзандап, бағадағы бәсекелестік артықшылықтың арқасында сауда айналымын ұлғайта алады.

Жоғарыда айтылғандай, БАӘ-нің ауыл шаруашылығы саласындағы сарапшыларының пікірінше, Қазақстан ауыл шаруашылығы мен мал шаруашылығы саласында бірқатар елеулі бәсекелестік артықшылықтарға ие. Қазақстандық өнімнің артықшылығы – табиғи өндіріс жағдайлары және шын мәнінде өнімнің экологиялық тазалығының жоғары дәрежесі. Ақтөбелік шенеуніктердің бұл туралы ойлануы қажет, өйткені облыстың қой шаруашылығы өнімдерінің қазіргі экспорттық әлеуетін облыс басшылығы шектен тыс игеріп жатқан жоқ.

Өңірдің қой шаруашылығы саласының экспорттық әлеуетін арттыру – облыс ауыл шаруашылығының алдында тұрған стратегиялық міндеттердің бірі. Сала өнімдерін негізгі импорттаушылардың бірі – Біріккен Араб Әмірліктері. Бұл елге қой өнімдерінің экспорты 2017 жылы алғаш рет 5000 тірі жас қой, яғни 100 тонна сойылған қой экспортымен басталды. Облыста қой шаруашылығы саласының экспорттық әлеуетін арттыру мақсатында 2018 жылдан бастап 2027 жылға дейін етті мал шаруашылығын дамытудың ұлттық бағдарламасы жүзеге асырылуда. Осы Бағдарлама бойынша Ақтөбе облысына іске асырылған бірінші жылы 15 мың бас қой әкелінді. Осы бағдарламаны іске асыру шеңберінде 50 шаруа (фермер) қожалықтары құрылды (Дерунова, 2021).

Қорытынды

Өңірде қой еті өндірісінің экспорттық әлеуетін арттыру үшін ет өңдеу кәсіпорындары мен толық өндірістік циклі бар ет өңдеу кәсіпорындарын құру қажет. Бүгінде ет өңдеудің үлесі 32 пайызды құрайды. Бұл экспортталатын қой етінің импорттаушы елдердің талаптарына сай болуы үшін қажет. Мысалы, араб елдері, әсіресе, БАӘ-ге қазақ қой етін импорттаушылар салқындатылған етті сатып алуды жөн көреді.

Біздің ойымызша, отандық қозы етін экспорттаушылар тек осы елдерге қой етін жеткізу бойынша келісім-шарт жасаумен шектелмеуі керек. Сондай-ақ қой шаруашылығы өнімдерін өндіру және қайта өңдеу бойынша бірлескен кәсіпорындар құру үшін Қазақстанға шетелдік инвесторларды тарту қажет. Шетелдік бизнесмендердің жеке өндіріс орындары немесе акциялары болса, сол Әмірліктерге әкелінетін тауарлардың құны арзандап, бағадағы бәсекелестік артықшылықтың арқасында сауда айналымын ұлғайта алады.

Жоғарыда айтылғандай, БАӘ-нің ауыл шаруашылығы саласындағы сарапшыларының пікірінше, Қазақстан ауыл шаруашылығы мен мал шаруашылығы саласында бірқатар елеулі бәсекелестік артықшылықтарға ие. Қазақстандық өнімнің артықшылығы – табиғи өндіріс жағдайлары және шын мәнінде өнімнің экологиялық тазалығының жоғары дәрежесі. Ақтөбелік шенеуніктердің бұл туралы ойлануы қажет, өйткені облыстың қой шаруашылығы өнімдерінің қазіргі экспорттық әлеуетін облыс басшылығы шектен тыс игеріп жатқан жоқ.

ӘДЕБИЕТТЕР

Byerlee D., De Janvry A., Sadoylet E. (2019). Agriculture for Development: Toward a new Paradigm [Текст] // Annual Review of Resource Economics. 2019. — Vol. 1. — № 1. — Pp. 15–20.

Дерунова Е.А., Васильченко М.Я., Шабанов В.Л. (2021). Оценка влияния инновационно-инвестиционной активности на формирование экспортно-ориентированной аграрной экономики [Текст] // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. 2021. — Т. 14. — № 5. — С. 100–115

Добросоцкий В.И. (2019). Обеспечение продовольственной безопасности в странах Евразийского экономического союза: мировой и региональные аспекты: монография [Текст]. // В.И. Добросоцкий. — Москва: Одинцовский филиал МГИМО. 2019. — 126 с.

G. Kerimbek, L. Moldashbayeva, K. Jraouva, K. Satymbekova, Z. Imanbaeva (2019). History and prospects of development of the stock exchange [Текст] // NEWS of the national academy of sciences of the Republic of Kazakhstan. 2019. — Vol. 1. — № 3. — Pp. 60–65.

Kurmanova G.K., Sukhanberdina B.B., Urazova B.A. (2021). Modernization of Agrarian Economy in the Republic of Kazakhstan [Текст] // Economics: the strategy and practice. 2021. — № 16(3). — Pp. 35–50.

Концепция развития агропромышленного комплекса Республики Казахстан на 2021–2030 годы [Электронный ресурс]. — URL: <https://adilet.zan.kz/>

The industry of the Pavlodar region [Electronic resource]. — URL: <https://stat.gov.kz/ru/region/pavlodar/collections/>

RK agency statistically. Regions of Kazakhstan. [Electronic resource]. — URL: <http://stat.gov.kz/>

Foreign trade of the Republic of Kazakhstan. The Statistical collection in the Kazakh and Russian languages [Electronic resource]. — URL: <https://stat.gov.kz/ru/publication/collections>

The state program of industrial innovative development of the Republic of Kazakhstan for 2020 – 2025 [Electronic resource]. — URL : <https://baiterek.gov.kz/ru/programs/gosudarstvennaya-programma-industrialno-innovacionnogo-razvitiya-respubliki-kazakhstan-na-2020-2025>

REFERENCES

Dobrosotskiy V.I. (2019). Obespecheniye prodovol'stvennoy bezopasnosti v stranakh Yevraziyskogo ekonomicheskogo soyuza: mirovoy i regional'nyye aspekty: monografiya [Ensuring food security in the countries of the Eurasian Economic Union: global and regional aspects: monograph] [Text]. — Moskva: Odintsovskiy filial MGIMO, 2019. — P. 126

Promyshlennost' Pavlodarskoy oblasti [The industry of the Pavlodar region] [Elektronnyy resurs]. — URL: <https://stat.gov.kz/ru/region/pavlodar/collections/>

Agentstvo RK po statistike. Regiony Kazakhstana. [RK agency statistically. Regions of Kazakhstan]. — URL: <http://stat.gov.kz/>

Vneshnyaya trgovlya Respubliki Kazakhstan. Statisticheskiy sbornik na kazakhskom i russkom yazykakh [Foreign trade of the Republic of Kazakhstan. The Statistical collection in the Kazakh and Russian languages] [Elektronnyy resurs]. — URL: <https://stat.gov.kz/ru/publication/collections>.

Gosudarstvennaya programma industrial'no-innovatsionnogo razvitiya Respubliki Kazakhstan na 2020–2025 gody [The state program of industrial innovative development of the Republic of Kazakhstan for 2020–2025] [Elektronnyy resurs]. — URL: <https://baiterek.gov.kz/ru/programs/gosudarstvennaya-programma-industrialno-innovacionnogo-razvitiya-respubliki-kazakhstan-na-2020-2025>

Kurmanova G.K., Sukhanberdina B.B., Urazova B.A. (2021). Modernizatsiya agrarnoy ekonomiki v Respublike Kazakhstan [Modernization of Agrarian Economy in the Republic of Kazakhstan] [Tekst] // Ekonomika: strategiya i praktika. 2021. — № 16(3). — Pp. 35–50.

Kontseptsiya razvitiya agropromyshlennogo kompleksa Respubliki Kazakhstan na 2021–2030 gody [The concept of development of the agro-industrial complex of the Republic of Kazakhstan for 2021–2030] [Elektronnyy resurs]. — URL: <https://adilet.zan.kz>

Kerimbek G., Moldashbayeva L., Zhraouva K., Satymbekova K., Imanbayeva Z. (2019). Istoriya i perspektivy razvitiya fondovoy birzhi [History and prospects of development of the stock exchange] [Tekst] // NOVOSTI Natsional'noy akademii nauk Respubliki Kazakhstan. 2019. — T. 1. — № 3. — Pp. 60–65.

Bayerli D., De Zhanvri A., Sadoylet E. (2019). Sel'skoye khozyaystvo dlya razvitiya: na puti k novoy paradigme [Agriculture for Development: Toward a new Paradigm] [Tekst] // Annual Review of Resource Economics. 2019. — T. 1. — № 1. — Pp. 15–20.

Derunova Ye.A., Vasil'chenko M.YA., Shabanov V.L. (2021). Otsenka innovatsionno-investitsionnoy aktivnosti na sredstvakh eksportno-orientirovannoy agrarnoy ekonomiki [Assessment of the impact of innovation and investment activity on the formation of an export-oriented agricultural economy] [Tekst] // Ekonomicheskiye i sotsial'nyye peremeny: fakty, izmeneniya, prognoz. 2021. — T. 14. — № 5. — Pp. 100–115

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

А.Е. Әбілқасымова, Е.А. Тұяқов, Ж.Н. Разак, Н.Қ. Ақперов, Х.Т. Кенжебек МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН КОН- ТЕКСТІК ЕСЕПТЕР АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	5
А.М. Абдиева, А.К. Даменова, А.А. Конаршаева БИОЛОГИЯ ПӘНІНЕН ОҚУ ҮРДСІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ ҮДІСТЕМЕСІ.....	24
С.К. Алимбаева, К.Б. Сматава, Ж.Т. Сабралиева, Г.Ю. Иконникова ОҚУ ІС-ӘРЕКЕТІНІҢ МОТИВАЦИЯСЫН ДИАГНОСТИКАЛАУ МЫСАЛЫНДА БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДИАГНОСТИКАЛАУ БОЙЫНША ЦИФРЛЫҚ SMART ПЛАТФОРМАСЫН ҚОЛДАНУЫ.....	34
А. Алимбекова, М. Асылбекова, Г. Утемисова, Д. Нургалиева ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БУЛЛИНГТІҢ АЛДЫН АЛУ: SWOT-ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ПРОБЛЕМАЛАРДЫҢ ТУЫНДАУ ЖӘНЕ ДАМУ ЖАҒДАЙЛАРЫН ТАЛДАУ.....	47
П.Е. Әнәфия, Г.И. Салгараева, Б.Х. Мехмет ТРАНСФЕССИОНАЛДЫҚ КҰЗЫРЕТТЕРДІ ДАМУ ҮШІН КРАУДСОРСИНГ ПРОЦЕСІНЕ ЖЕЛПІК ӨЗАРА ІС-ҚИМЫЛДЫ ИНТЕГРАЦИЯЛАУ.....	66
Б.Ж. Асилбекова, К.А. Жумагулова, А.Д. Майматаева БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА БІЛМАЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА БАҒАЛАУДЫҢ МӘНІ МЕН МАЗМҰНЫ.....	75
Б.Б. Атышева, М.Б. Аманбаева, А. Гюль «БИОЛОГИЯ» ПӘНІНІҢ МАЗМҰНДЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫН ЖОБАЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТ АРҚЫЛЫ ТАҢУ ЖОЛДАРЫ.....	86
А.А. Ахатай, А.Ж. Сейтмұратов, Г.М. Еңсебаева, Г. Пилтен, П. Пилтен, А.А. Куралбаева МАТЕМАТИКАДА STEM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ: ҚАЗАҚСТАН МЫСАЛЫНДА.....	96
А.Н. Базарбаева, А.М. Мубарак, Семра Миричи БОЛАШАҚ ИНФОРМАТИКА МҰҒАЛІМДЕРІН ДАЯРЛАУДА БІРЛЕСКЕН АШЫҚ ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІН ҚОЛДАНУДЫҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ ПРИНЦИПТЕРІ.....	107
А.Т. Байкенжеева, Н.Н. Ерболатов, А.К. Рахимов, Д.У. Сексенова МАГИСТРЛІК БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІНЕ ТАЛДАУ ЖАСАУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	119
Н. Балтабаева, Г. Салгараева, С. Адиканова, А. Кадырова, Б.Х. Мехмет БОЛАШАҚ ИНФОРМАТИКА ОҚЫТУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУДЫ ГЕЙМОФИКАЦИЯЛАУҒА ДАЙЫНДЫҒЫ МӘСЕЛЕСІ ТУРАЛЫ.....	131
Л.Ш. Байбол, М.Ж. Жаксыбаев, А.А. Рамазанова ОҚУ ДАЛА ПРАКТИКАСЫНДА ЖАНУАРЛАР КАДАСТРЫН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІН ҚҰРУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ.....	146

Н.Г. Галымова, М.А. Оразбаева, Н.С. Жусупбекова ХИМИЯ МҰҒАЛІМДЕРІН ДАЯРЛАУДА ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	158
А.Х. Давлетова, А.Т. Назарова, Л.Т. Урынбасарова, Р.Ж. Алдонгарова, Р.Н. Шадиев БОЛАШАҚ ИНФОРМАТИКА МҰҒАЛІМДЕРІН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУГЕ ДАЙЫНДАУДА TRACK ТЕХНОЛОГИЯСЫНА НЕГІЗДЕЛГЕН САРАЛАНҒАН ОҚЫТУ.....	171
Б. Дилдебай, С. Адиканова, В. Войчик, А. Кадырова МЕКЕМЕ АРХИТЕКТУРАСЫНАН ДАМУДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ.....	186
С.Е. Жүнісова, Н.А. Асипова, Л.С. Байманова, Л.Н. Нәби, Б.С. Байманова ҚАЗІРГІ ҚОҒАМДАҒЫ ИКЕМДІ ДАҒДЫЛАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ.. ҒЫЛЫМИ-ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	198
Ж.Е. Зулпыхар, А.Н. Есіркеп, Г.Ф. Нурбекова, S. Fatimah ИНФОРМАТИКА МҰҒАЛІМДЕРІН ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫ ОҚЫТУ ЖҮЙЕЛЕРІНІҢ ТИІМДІЛІГІ ЖӘНЕ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	207
С.Н. Ибадулла, З.А. Ибрагимова, Г.Б. Аталихова STEAM КУРСТАРЫН ҚҰРУДЫҢ МАҚСАТТЫ МЕН ШАРТТАРЫ, ОЛАРДЫ МА- ТЕРИАЛДЫҚ-ТЕХНИКАЛЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ФУНКЦИЯЛАРЫ.....	219
М.С. Исаев, А.И. Исаев, Т.А. Данияров ТАРИХТЫ ОҚЫТУДА ФИЛЬМДЕРДІ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ.....	232
Ғ. Исаев, Д. Мукашева, А. Әзімбай, Ш. Собирова БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА ЭВРИСТИКАЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМІН ЖЕТІЛДІРУ.....	244
М.С. Исаев, Т.А. Апендиев ТАРИХТЫ ОҚЫТУДА ПАЙДАЛАНЫЛАТЫН АҚПАРАТТЫҚ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ.....	259
Н.С. Каратаев, А.Б. Ибашова, Х.И. Бұлбұл БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА STEM НЕГІЗІНДЕ РАБОТОТЕХНИКАНЫ ОҚЫТУ.....	272
Н. Карелхан, А. Қадірбек, Р. Schmidt ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ГЕОАҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....	282
С. Шажанбаева, С. Ибадуллаева, А. Кабылбекова, Г. Полатбекова ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТІҢ 11 ЖӘНЕ 12 СЫНЫПТАРЫНДА БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУ ҮРДСІНДЕ ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ДҮНИЕ ТАРАУЫН ДАМЫТУ.....	296
Р.Н. Шаршова, Ж.Х. Салханова ЭЛЕКТРОНДЫҚ ОҚЫТУ: МҮМКІНДІКТЕРІ МЕН БОЛАШАҒЫ.....	305
Н.Ә. Шектібаев, Е. Ергөбек, Т.Е. Төрехан «АТОМ ЖӘНЕ ЯДРОЛЫҚ ФИЗИКА» КУРСЫН ТИІМДІ ОҚЫТУ ҮШІН ЭЛЕКТРОНДЫҚ ПЛАТФОРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ.....	315

ЭКОНОМИКА

Э.С. Балапанова, К.Н. Тастанбекова, А.Е. Сарсенова, Д.К. Балапанов, М.Н. Нургабылов, З.О. Иманбаева БИЗНЕСТІ ЦИФРЛАНДЫРУ ЭКОНОМИКА МЕН КӘСПКЕРЛІКТІ ЗЕРТТЕУ ӘДІСІ РЕТІНДЕ.....	328
А.Н. Бейсембина, С.К. Серикбаев, М. Жанат, Ж.Б. Кенжин, Г.Б. Тулешова А.А. Куралбаев АДАМЗАТ ӘЛЕУЕТІНІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУҒА ӘСЕРІН БАҒАЛАУ.....	345
А.К. Джусибалиева, А.Г. Токмырзаева, Р.Ә. Есберген, Г.Е. Кабакова, Е.С. Қайрат, А.А. Нурғалиева АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУДЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ- ЭКОНОМИКАЛЫҚ МЕХАНИЗМІ.....	357
А.Е. Есенова, Ш.Ш. Рамазанова, Б.Х. Айдосова, Б.Н. Сабенова, А.К. Керимбек КӨЛІК САЛАСЫНДАҒЫ КӘСПКЕРЛІКТІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТҮРАҚТЫЛЫҒЫН ЖЕТІЛДІРУ.....	372
Н.Н. Жанакоева, Р.О. Сутбаева, А.Б. Кусаинова, Б.С. Саубетова, А.Т. Карипова ҚАЗАҚСТАН ӨНІРЛЕРІНДЕГІ КЕДЕЙЛІКТІ ТАЛДАУ.....	385
Г.К. Искакова, Л.Т. Сарыкулова, С.Т. Абилдаев, Г.К. Амирова, М.Н. Нурғабайлов ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚЫТАЙҒА АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ӨНІМІНІҢ ЭКСПОРТЫНА ӘСЕР ЕТЕТІН ФАКТОРЛАРДЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ- МАТЕМАТИКАЛЫҚ МОДЕЛІ НЕГІЗІНДЕ БАҒАЛАУ.....	400
Ә.Ж. Исмаилова, Г.Т. Абдрахманова, А.К. Ақпанов МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТТІҢ ҚАЗАҚСТАН АГРОӨНЕРКӘСІПТІК КЕШЕНІН ДАМУЫНА ӘСЕРІ.....	426
А.М. Касимгазиева, Ж. Бабажанова, Р.Е. Сағындықова, Е.О. Шойбақова, Р.Ш. Тахтаева ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ КӘСПКЕРЛІК ИНФРАҚҰРЫЛЫМЫН ДАМУ.....	439
М.Ж. Махамбетов, Г.У. Кеубасова, Р.Т. Сағадатов, А.М. Джанисенова ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ АДАМИ КАПИТАЛЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУЫ.....	454
Б.К. Нурмағанбетова, К.Б. Сатымбекова, М.М. Алиева, Г.Қ. Тоқсанбаева, М.Е. Сатымова ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨЛІК-ЛОГИСТИКАЛЫҚ КОМПАНИЯЛАРДЫҢ ЖҰМЫСЫН МОДЕЛЬДЕУ.....	468
Ж.Т. Рахымова, Г.Ж. Нурмуханова, А.К. Саулембекова ИННОВАЦИЯЛЫҚ КӘСПКЕРЛІКТІ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ ТИІМДІЛІГІ.....	480
А.К. Шукуров, Б.М. Шукурова, М.Г. Қайыргалиева, А.С. Шайнуров, М.Н. Нургабылов ҚАЗАҚСТАНДА ЖӘНЕ ОНЫҢ ӨНІРЛЕРІНДЕ ЕТ ҚОЙ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ЭКСПОРТТЫҚ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУДЫҢ КЕЙБІР АСПЕКТИЛЕРІ.....	489
И.Е. Сарыбаева, Г.Д. Аманова, Ш.Т. Айтимова ЕҢБЕКТІ ҚОРҒАУҒА ШЫҒЫНДАРДЫ ЕСЕПТЕУ ЖӘНЕ ТАЛДАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	502

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

А.Е. Абылкасымова, Е.А. Туяков, Ж.Н. Разак, Н.К. Акперов, Х.Т. Кенжебек ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ШКОЛ ПОСРЕДСТВОМ КОНТЕКСТНЫХ ЗАДАЧ.....	5
А.М. Абдиева, А.К. Даменова, А.А. Конаршаева МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ПО БИОЛОГИИ.....	24
С.К. Алимбаева, К.Б. Смагова, Ж.Т. Сабралиева, Г.Ю. Иконникова ПРИМЕНЕНИЕ ЦИФРОВОЙ SMART ПЛАТФОРМЫ ПО ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГИЧЕСКОМУ ДИАГНОСТИРОВАНИЮ ДЕТЕЙ: НА ПРИМЕРЕ ДИАГНОСТИКИ МОТИВАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	34
А. Алимбекова, М. Асылбекова, Г. Утемисова, Д. Нургалиева ПРОФИЛАКТИКА БУЛЛИНГА В КАЗАХСТАНЕ: SWOT-АНАЛИЗ УСЛОВИЙ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ПРОБЛЕМЫ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ.....	47
П.Е. Анафия, Г.И. Салгараева, Б.Х. Мехмет ИНТЕГРАЦИЯ СЕТЕВОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В ПРОЦЕСС КРАУДСОРСИНГА ДЛЯ РАЗВИТИЯ ТРАНСФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ.....	66
Б.Ж. Асилбекова, К.А. Жумагулова, А.Д. Майматаева СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ ОЦЕНКИ В ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ.....	75
Б.Б. Атышева, М.Б. Аманбаева, А. Гюль СПОСОБЫ РАСПОЗНАВАНИЯ СТРУКТУРЫ СОДЕРЖАНИЯ ПРЕДМЕТА «БИОЛОГИЯ» С ПОМОЩЬЮ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	86
А.А. Ахатай, А.Ж. Сейтмуратов, Г.М. Енсебаева, Г. Пилтен, П. Пилтен, А.А. Куралбаева МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ STEM-ТЕХНОЛОГИЙ В МАТЕМАТИКЕ: НА ПРИМЕРЕ КАЗАХСТАНА.....	96
А.Н. Базарбаева, А.М. Мубаракوف, Семра Миричи ДИДАКТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИСТЕМЫ СОВМЕСТНОГО ОТКРЫТОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ.....	107
А.Т. Байкенжеева, Н.Н. Ерболатов, А.К. Рахимов, Д.У. Сексенова МЕТОДИКА АНАЛИЗА ЭФФЕКТИВНОСТИ МАГИСТЕРСКОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬ- НОЙ ПРОГРАММЫ.....	119
Н. Балтабаева, Г. Салгараева, С. Адиканова, А. Кадырова, Б.Х. Мехмет О ПРОБЛЕМЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ К ГЕЙМОФИКАЦИИ ОБУЧЕНИЯ.....	131
Л.Ш. Байбол, М.Б. Жаксыбаев, А.А. Рамазанова ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СРЕДСТВ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА ПРИ ПОСТРОЕНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ КАДАСТРАМ ЖИВОТНЫХ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ.....	146

Н.Г. Галымова, М.А. Оразбаева, Н.С. Жусупбекова КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ХИМИИ К РЕАЛИЗАЦИИ СОЦИОГУМАНИТАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ.....	158
А.Х. Давлетова, А.Т. Назарова, Л.Т. Урынбасарова, Р.Ж. Алдонгарова, Р.Н. Шадиев ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ, ОСНОВАННОЕ НА ТЕХНОЛОГИЯХ TRASK, ПРИ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ ПО ИНКЛЮЗИВНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ.....	171
Б. Дилдебай, С. Адиканова, В. Войчик, А. Кадырова РЕАЛИЗАЦИЯ РАЗВИТИЯ IT АРХИТЕКТУРЫ УЧРЕЖДЕНИЯ.....	186
С.Е. Жунусова, Н.А. Асипова, Л.С. Байманова, Л.Н. Навий, Б.С. Байманова НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГИБКИХ НАВЫКОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ.....	198
Ж.Е. Зулпыхар, А.Н. Есіркеп, Г.Ф. Нурбекова, S. Fatimah ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СИСТЕМ ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ.....	207
С.Н. Ибадулла, З.А. Ибрагимова, Г.Б. Аталихова ЦЕЛИ И УСЛОВИЯ СОЗДАНИЯ STEAM КУРСОВ, ФУНКЦИИ ИХ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ.....	219
М.С. Исаев, А.И. Исаев, Т.А. Данияров ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИЛЬМОВ В ПРЕПОДАВАНИИ ИСТОРИИ.....	232
Г. Исаев, Д. Мукашева, А. Азимбай, Ш. Собирова СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЭВРИСТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ ПОВЫШЕНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ.....	244
М.С. Исаев, Т.А. Апендиев ИНФОРМАЦИОННЫЕ И ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ В ОБУЧЕНИИ ИСТОРИИ: ОСОБЕННОСТИ И ПРЕИМУЩЕСТВА.....	259
Н.С. Каратаев, А.Б. Ибашова, Х.И. Бюльбюль ОБУЧЕНИЕ РАБОТОТЕХНИКЕ НА ОСНОВЕ STEM ДЛЯ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ.....	272
Н. Карелхан, А. Қадірбек, Р. Schmidt ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ.....	282
С. Шажанбаева, С. Ибадуллаева, А. Кабылбекова, Г. Полатбекова РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ОТДЕЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАТИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ БИОЛОГИИ В 11 И 12 КЛАССАХ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ.....	296
Р.Н. Шаршова, Ж.Х. Салханова ЭЛЕКТРОННОЕ ОБУЧЕНИЕ: ВОЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	305
Н.А. Шектибаев, Е. Ергобек, Т.Е. Торехан ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ ПЛАТФОРМ ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ КУРСУ «АТОМНАЯ И ЯДЕРНАЯ ФИЗИКА».....	315

ЭКОНОМИКА

Э.С. Балапанова, К.Н. Тастанбекова, А.Е. Сарсенова, Д.К. Балапанов, М.Н. Нургабылов, З.О. Иманбаева ОЦИФРОВКА БИЗНЕСА КАК МЕТОД ИССЛЕДОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	328
А.Н. Бейсембина, С.К. Серикбаев, М. Жанат, Ж.Б. Кенжин, Г.Б. Тулешова, А.А.Куралбаев ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ.....	345
А.К. Джусибалиева, А.Г. Токмырзаева, Р.Ә. Есберген, Г.Е Кабакова, Е.С. Қайрат, А.А. Нургалиева ФИНАНСОВО- ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА.....	357
А.Е. Есенова, Ш.Ш. Рамазанова, Б.Х. Айдосова, Б.Н. Сабенова, А.К. Керимбек СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ ТРАНСПОРТА.....	372
Н.Н. Жанакова, Р.О. Сутбаева, А.Б. Кусанова, Б.С. Саубетова, А.Т. Карипова АНАЛИЗ БЕДНОСТИ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА.....	385
Г.К. Искакова, Л.Т. Сарыкулова, С.Т. Абилдаев, А.М. Жантаева, М.Н. Нургабылов ОЦЕНКА НА ОСНОВЕ ЭКОНОМИКО-МАТЕМАТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ ВЛИЯНИЯ ФАКТОРОВ НА ЭКСПОРТ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ КАЗАХСТАНА В КИТАЙ.....	400
Ә.Ж. Исмаилова, Г.Т. Абдрахманова, А.К. Акпанов ВЛИЯНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА НА РАЗВИТИЕ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА КАЗАХСТАНА.....	426
А.М. Касимгазинова, Ж. Бабажанова, Р.Е. Сагындыкова, Е.О. Шойбакова, Р.Ш. Тахтаева РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	439
М.Ж. Махамбетов, Г.У. Кеубасова, Р.Т. Сагадатов, А.М. Джанисенова ФОРМИРОВАНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ.....	454
Б.К. Нурмаганбетова, К.Б. Сатымбекова, М.М. Алиева, Г.Қ. Токсанбаева, М.Е. Сатымова МОДЕЛИРОВАНИЕ РАБОТЫ ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ КОМПАНИЙ В КАЗАХСТАНЕ.....	468
Ж.Т. Рахымова, Г.Ж. Нурмуханова, А.К. Саулембекова ЭФФЕКТИВНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	480
А.К. Шукуров, Б.М. Шукурова, М.Г. Қайыргалиева, А.С. Шайнуров, М.Н. Нургабылов НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА МЯСНОГО ОВЦЕВОДСТВА В КАЗАХСТАНЕ И АКТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ.....	489
И.Е.Сарыбаева, Г.Д. Аманова, Ш.Т. Айтимова ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА И АНАЛИЗА ЗАТРАТ НА ОХРАНУ ТРУДА.....	502

CONTENTS

PEDAGOGYR

A.E. Abylkasymova, E.A. Tuyakov, Zh.N. Razak, N. Akperov, K.T. Kenzhebek FORMATION OF FUNCTIONAL LITERACY OF SCHOOLCHILDREN THROUGH CONTEXTUAL PROBLEMS IN GEOMETRY.....	5
A.M. Abdieva, A.K. Damenova, A.A. Konarshayeva METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS' CREATIVE ABILITIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN BIOLOGY.....	23
C.K. Alimbayeva, K.B. Smatova, Zh.T. Sabralieva, G.Y. Ikonnikova APPLICATION OF DIGITAL SMART PLATFORM FOR PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL DIAGNOSIS OF CHILDREN: THE EXAMPLE OF DIAGNOSIS OF LEARNING ACTIVITY MOTIVATION.....	34
A. Alimbekova, M. Assylbekova, G. Utemissova, D. Nurgaliyeva BULLYING PREVENTION IN KAZAKHSTAN: A SWOT ANALYSIS OF CONDI- TIONS FOR THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF THE PROBLEM IN GENERAL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS.....	47
P.E. Anafiya, G.I. Salgaraeva, B.H. Mehmet INTEGRATING NETWORK INTERACTION IN CROWDSOURCING FOR DEVELOPING TRANSPROFESSIONAL COMPETENCIES.....	66
B.Zh. Assilbekova, K.A. Zhumagulova, A.D. Maimatayeva THE ESSENCE AND CONTENT OF THE ASSESSMENT IN THE FORMATION OF FUNCTIONAL LITERACY OF STUDENTS IN BIOLOGY LESSONS.....	75
B.B. Atysheva, M.B. Amanbaeyeva, Ali Gul THE WAYS TO RECOGNIZE THE CONTENT STRUCTURE OF THE SUBJECT «BIOLOGY» THROUGH PROJECT ACTIVITIES.....	86
A.A. Akhatay, A.Zh. Seitmuratov, G.M. Yensebaeva, G. Pilten, P. Pilten, A.A. Kuralbayeva METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF USING STEM TECHNOLOGY IN MATHEMATICS: THE CASE OF KAZAKHSTAN.....	96
A.N. Bazarbayeva, A.M. Mubarak, Semra Mirichi DIDACTIC PRINCIPLES FOR USING THE SYSTEM OF COLLABORATIVE OPEN LEARNING IN THE TRAINING OF FUTURE COMPUTER SCIENCE TEACHERS.....	107
A.T. Baikenzheeva, N.N. Yerbolatov, A.K. Rakhimov, D.U. Seksenova METHODOLOGY FOR ANALYZING THE EFFECTIVENESS OF THE MASTER'S EDUCATIONAL PROGRAM.....	119
N. Baltabayeva, G. Salgarayeva, S. Adikanova, A. Kadyrova, B.H. Mehmet ON THE PROBLEM OF READINESS OF FUTURE COMPUTER SCIENCE TEACHERS TOWARDS THE GAMIFICATION OF LEARNING.....	131
L.Sh. Baibol, M.B. Zhaksybayev, A.A. Ramazanova THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS IN THE CONSTRUCTION OF A METHODOLOGICAL SYSTEM FOR TEACHING ANIMAL CADASTRES IN EDUCATIONAL PRACTICE.....	146

N.G. Galymova, M.A. Orazbayeva, N.S. Zhussupbekova CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR PREPARING CHEMISTRY TEACHERS TO IMPLEMENT SOCIO-HUMANITARIAN SECURITY.....	158
A.Kh. Davletova, A.T. Nazarova, L.T. Urynbasarova, R.Zh. Aldongarova, R.N. Shadiev DIFFERENTIATED TRAINING BASED ON TRACK TECHNOLOGIES IN THE PREPARATION OF FUTURE COMPUTER SCIENCE TEACHERS FOR INCLUSIVE EDUCATION.....	171
B. Dildebai, S. Adikanova, Waldemar Wojcik, A. Kadyrova IMPLEMENTATION OF DEVELOPMENT FROM THE INSTITUTION’S ARCHITECTURE.....	186
S.Ye. Zhunussova, N.A. Asipova, L.S. Baimanova, L.N. Naviy, B.S. Baimanova SCIENTIFIC - THEORETICAL BASES OF SOFT SKILLS FORMATION IN MODERN SOCIETY.....	198
Zh.E. Zulpykhar, A.N. Yessirkep, G. Nurbekova, S. Fatimah THE EFFECTIVENESS AND FEATURES OF INTELLIGENT LEARNING SYSTEMS IN THE PROCESS OF TEACHING COMPUTER SCIENCE TEACHERS.....	207
S. Ibadulla, Z.A. Ibragimova, G.B. Atalikhova GOALS AND CONDITIONS FOR CREATING STEAM COURSES, FUNCTIONS OF THEIR MATERIAL AND TECHNICAL SUPPORT.....	219
M.S. Issayev, A.I. Issayev, T.A. Daniyarov THE PEDAGOGICAL POTENTIAL OF UTILIZING FILMS IN HISTORICAL EDUCATION	232
G. Issayev, D. Mukasheva, A. Azimbay, Sh. Sobirova IMPROVING STUDENTS ‘KNOWLEDGE THROUGH THE USE OF HEURISTIC METHODS TO IMPROVE STUDENTS’ FUNCTIONAL LITERACY.....	244
M.S. Issayev, T.A. Apendiyev INFORMATION AND DIGITAL TECHNOLOGIES USED IN TEACHING HISTORY: FEATURES AND ADVANTAGES.....	259
N.S. Karataev, A.B. Ibashova, H.I. Bulbul STEAM-BASED ROBOTICS TRAINING FOR ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS.....	272
Н. Карелхан, А. Қадірбек, P. Schmidt THE EFFECTIVENESS OF TEACHING GEOINFORMATION SYSTEMS IN HIGHER EDUCATION	282
S. Shazhanbayeva, S.Zh. Ibadullayeva, A. Kabylbekova, G. Polatbekova PROMOTING STUDENTS’ WORLDVIEW THROUGH INTEGRATIVE EDUCATION IN THE PROCESS OF TEACHING BIOLOGY IN GRADES 11 AND 12 OF HIGH SCHOOL.....	296
R.N. Sharshova, Zh.K. Salkhanova ELECTRONIC LEARNING: OPPORTUNITIES AND PROSPECTS.....	305
N.A. Shektibaev, E. Ergobek, T.E. Torekhan USING ELECTRONIC PLATFORMS FOR EFFECTIVE TEACHING OF THE COURSE «ATOMIC AND NUCLEAR PHYSICS».....	315

EKONOMICS

E.S. Balapanova, K. Tastanbekova, A. Sarsenova, D.K. Balapanov, M. Nurgabylov, Z. Imanbayeva DIGITIZATION OF BUSINESS AS A METHOD OF ECONOMICS AND ENTREPRENEURSHIP RESEARCH.....	328
A. Beisembina, S. Serikbaev, M. Zhanat, Z. Kenzhin, G. Tuleshova, A.A.Kuralbayev ASSESSMENT OF THE IMPACT OF HUMAN POTENTIAL ON ECONOMIC DEVELOPMENT.....	345
A.K. Jussibaliyeva, A.G. Tokmyrzayeva, R.A. Yesbergen, G. Kabakova, S.K. Yerzhan, A. Nurgaliyeva FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF AGRICULTURE.....	357
A. Yessenova, Sh. Ramazanova, B. Aidosova, B. Sabenova, A. Kerimbek IMPROVING THE ECONOMIC STABILITY OF ENTREPRENEURSHIP IN THE TRANSPORT SECTOR.....	372
N.N. Zhanakova, R.O. Sutbayeva, A.B. Kusainova, B.S. Saubetova, A.T. Karipova POVERTY ANALYSIS IN THE REGIONS OF KAZAKHSTAN.....	385
G.K. Iskakova, T.L. Sarykulova, S.T. Abildaev, G.K. Amirova, N.M. Nurgabylov ASSESSMENT BASED ON AN ECONOMIC AND MATHEMATICAL MODEL OF THE INFLUENCE OF FACTORS ON THE EXPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTS FROM KAZAKHSTAN TO CHINA.....	400
A.Zh. Ismailova, G.T. Abdrakhmanova, A.K. Akpanov IMPACT OF THE STATE AUDIT ON THE DEVELOPMENT OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX OF KAZAKHSTAN.....	426
A. Kassimgazinova, Zh. Babazhanova, R. Sagyndykova, Y. Shoibakova, R. Takhtayeva DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP INFRASTRUCTURE IN REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	439
M. Makhambetov, G.U. Keubasova, R.T. Sagadatov, A.M. Dzhanisenova FORMATION OF HUMAN CAPITAL IN KOSTANAY REGION.....	454
B. Nurmaganbetova, K. Satymbekova, M. Alieva, G. Toksanbayeva, M. Satymova MODELING THE OPERATIONS OF TRANSPORT AND LOGISTICS COMPANIES IN KAZAKHSTAN.....	468
Zh. Rakhymova, G. Nurmukhanova, A. Saulembekova THE EFFECTIVENESS OF STATE REGULATION OF INNOVATIVE ENTREPRE- NEURSHIP.....	480
A.K. Shukurov, B.M. Shukurova, M.G. Kayyrgaliev, A.S. Shainurov, M.N. Nurgabylov SOME ASPECTS OF INCREASING THE EXPORT POTENTIAL OF MEAT SHEEP FARMING IN KAZAKHSTAN AND ITS REGIONS.....	489
I.E. Sarybaeva, G.D. Amanova, Sh.T. Aitimova PECULIARITIES OF ACCOUNTING AND ANALYSIS OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY COSTS.....	502

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Подписано в печать 15.08.2024.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

46,0 п.л. Тираж 300. Заказ 4.